

Seánraí Scríbhneoireachta

TORTHAÍ FOGHLAMA

Forbraíonn leaná coincheapa, meonta agus scileanna maidir le:

- Rannpháirtíocht
- Inspreagadh agus rogha
- Gnásanna cló agus struchtúr abairte
- Litriú
- Foclóir
- Cuspóir, seánra agus guth
- An próiseas scríbhneoireachta
- Freagracht agus intinn an údair
- Peannaireacht

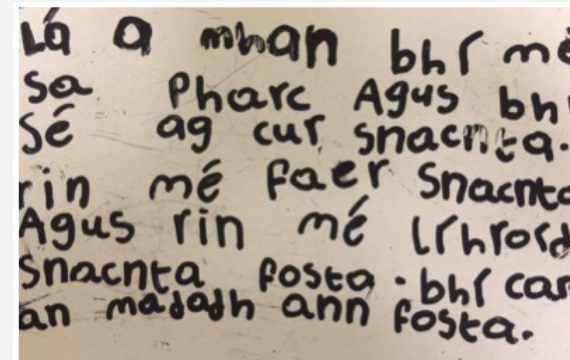
Próiseas agus Comhphárteanna na Scríbhneoireachta

Aithnítear sa churaclam gur cuid d'fhoghlaim na teanga í an scríbhneoireacht. Is scil í an scríbhneoireacht a chaithfear a fhoghlaim agus a

chleachtadh. Tá próiseas i gceist leis an scil seo a fhoghlaim; trí theagmháil nó taithí le seánraí éagsúla scríbhneoireachta, trí sheánraí téacs a fhiosrú, trí scríbhneoireacht mhúnlaithe, scríbhneoireacht roinnte, scríbhneoireacht threoraithe agus scríbhneoireacht neamhspleách. Tá gnéithe nó comhphárteanna ann sa scríbhneoireacht féin atá lárnach sa scil seo; foclóir, litriú, gramadach, poncaíocht, peannaireacht agus seánraí éagsúla scríbhneoireachta. Ba chóir deiseanna a thabhairt do pháistí anailís agus léirmhíniú a dhéanamh ar réimse de théacsanna chomh maith le téacsanna a chruthú. Ba chóir na páistí a chumasú i dtreo bheith ag scríobh le haghaidh réimse de chuspóirí agus lucht

léite, ag roghnú, ag pleanáil agus ag úsáid stíl agus foirm chuí.

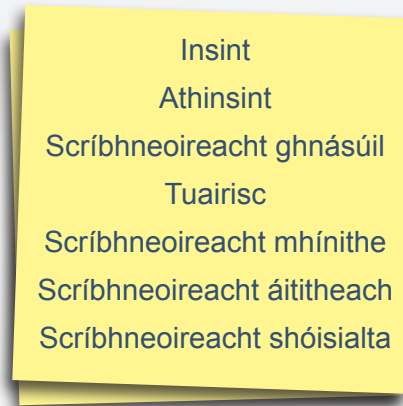
Caithfear na scileanna seo a mhúnlú, a roinnt agus a dhéanamh faoi threoir sula ndéanfar go neamhspleách iad. Caithfear téacsanna Gaeilge sna seánraí éagsúla a chur roimh pháistí. Bíonn éagsúlacht sa stíl, foclóir, leagan amach, léaráidí, poncaíocht agus gnéithe téacs i leabhair de sheánraí éagsúla agus caithfear an eispéireas sin a thabhairt do pháistí le go gcruthóidh siad a dtéacsanna féin. Is cuidiú é má bhíonn deiseanna ag páistí seánraí scríbhneoireachta éagsúla a thriail i gcomhthéacsanna neamhfhoirmiúla trí áiseanna agus ábhair chuí a chur rompu lena spreagadh. Mol na chéad iarrachtaí seo. Tiocfaidh cruinneas trí mhúnlú agus, i gcomhthéacs na Gaeilge, is mó an gá atá leis an mhúnlú ná mar a bhíonn sa chomhthéacs aonteangach.

Seánraí Scríbhneoireachta

- Lig do na páistí labhairt faoi na fáthanna éagsúla a mbíonn daoine ag scríobh.
- Tabhair deiseanna dóibh scríobh dá gcúiseanna féin.
- Tabhair deiseanna dóibh an cineál scríbhneoireachta a oireann d'ócáidí ar leith a phlé agus a fhiosrú.
- Lig do na páistí triail a bhaint as an scríbhneoireacht go fonnmhar. Is na chéad iarrachtaí iad seo agus ba chóir dóibh iad a dhéanamh ar a suaimhneas.
- Is próiseas í scil na scríbhneoireachta. Tiocfaidh cruinneas trí fhiosrú, múnú agus roinnt.
- Méadóidh stór focal na bpáistí chomh maith le heolas ar phoncaíocht agus ar leagan amach cuí an téacs de réir mar a théann siad i dtaithí ar an scríbhneoireacht mhúnlaite agus ina gcuid iarrachtaí féin.

Na Seánraí Scríbhneoireachta

Insint

Is scéal ón tsamhlaíocht é seo (seans go mbeidh sé bunaithe ar scéal fíor). Bíonn suíomh ann le Cé? Cén áit? Cén uair? Bíonn carachtair ann agus fadhb le réiteach.

Tréithe:

- An aimsir chaite de ghnáth
- Carachtair
- Comhrá
- Teanga a dhéanann cur síos
- Nascfhocail a bhaineann le ham

Cinnin Óir agus na Trí Bhéar		
Tús	Lár	Deireadh
Bhí Cinnin Óir agus na trí bhéar sásta.	Chonaic sí, trí bhabhla	Bhí na Béir feargach mar
Rinne Mamá brachán. Bhí sé róthe.	trí chathaoir trí leaba	bhí brachán Bhaibin Béar ite agus bhí cathaoir Bhaibin Béar briste.
Chuaigh na Béir ar siúlóid.	Bhí ocras ar Chinnin Óir. D'ith sí brachán Bhaibin Béar.	Bhí Baibin Béar croi briste
Bhí Cinnin Óir ag siúl sa choill. Chonaic sí teach beag.	Bhris sí cathaoir Bhaibin Béar. Bhí iontas uirthi.	Bhí cailín ina codladh ar leaba Bhaibin Béar.
	Bhí tuirse ar Chinnin Óir. Thit sí ina codladh ar leaba Bhaibin Béar.	Mhuscaíl Cinnin Óir.
		Bhí eagla uirthi. Rith sí ar shiúl.

Seánraí Scríbhneoireachta

Dóigheanna le tacú le hinsint a scríobh

Cuidigh leis na páistí na habairtí a dhéanamh níos suimiúla trí;

- Bheith ag tacú le páistí a gcuid smaointe a chur in iúl i nGaeilge ó bhéal ar dtús,
- abairtí a athléamh agus athruithe a phlé agus a mholadh,
- ag baint úsáide as nascfhocail, iad a liostú thar am agus a bheith ar fáil,
- abairtí a chumadh le grúpa ag glacadh sealanna agus an scéal a chur le chéile le nascfhocail ag an deireadh,
- próifíl carachtair a dhéanamh ag baint úsáid as fráma réamhdhéanta a spreagann cur síos agus úsáid aidiachtaí,
- samplaí cuí a léamh mar eiseamláir.

Nascfhocail

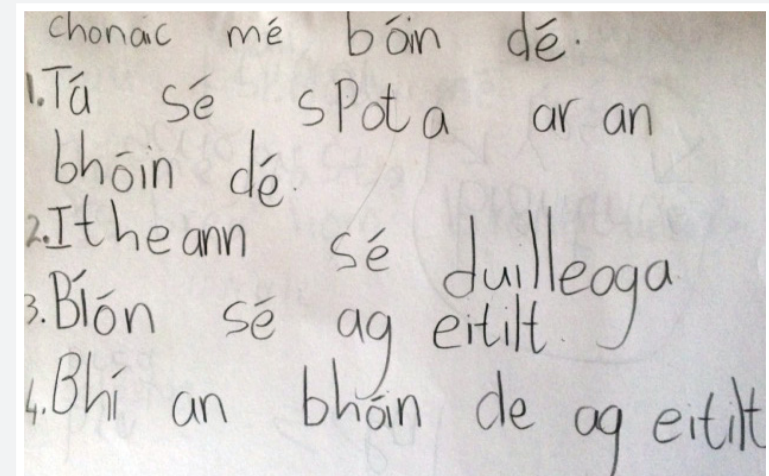
• agus	• nuair	• ar eagla
• nó	• ó shin	• ar fhaitíos
• ach	• má	• cé
• fós	• roimh	• in ainneoin
• go fóill	• i ndiaidh	• cosúil le
• go fiú	• tar éis	• mar aon le

Athinsint

Is cur síos é seo ar rud a tharla, b'fhéidir don údar féin. Tá cineálacha éagsúla athinsintí ann; athinsint ar rud pearsanta a tharla, (cuairt a thug mé ar fheirm), rud fíriciúil (taisme a tharla), rud a tharla sa tsamhlaíocht (lá i saol an chait). Bíonn suíomh agus imeachtaí in ord i gceist le hathinsint. Críochnaítear an athinsint le ráiteas deiridh.

Tréithe:

- Rannpháirtithe áirithe
- Nascfhocail ama, m.sh. roimh, ina dhiaidh
- Paragraif a léiríonn an t-ord
- Briathra a léiríonn gníomhaíochtaí
- Go minic san aimsir chaite

Seánraí Scríbhneoireachta

Dóigheanna le tacú le hathinsint a scríobh

Tabhair deiseanna do na páistí athinsint a scríobh go rialta trí;

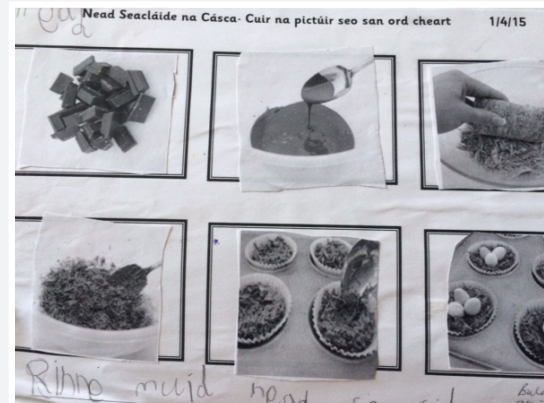
- nuacht na bpáistí a phlé,
- labhairt mar ghrúpa faoi rud a tharla sa rang (turas scoile/ cuairteoir), an athinsint a thaifeadh agus ansin í a scríobh,
- dialann ranga a scríobh le páistí ag labhairt agus múinteoir ag scríobh nó na páistí féin ag scríobh,
- nuacht a chraoladh go laethúil le micreadfón don taifeadh agus an téacs a scríobh,
- cairt nó póstaer a choinneáil le banc focal don athinsint. Cuir leis an chairt nuair a úsáidtear foclóir nua. Cuir na focail i rannóga, m.sh. Cé? (Mamaí, múinteoir), Cén áit? (sa teach, ar scoil),
- málaí scríbhneoireachta a dhéanamh ina bhfuil rudaí a spreagfaidh athinsint ar imeacht áirithe,
- iarraidh ar ghrúpa páistí imeachtaí a tharla a scríobh ar stiallacha páipéir, ansin iarraidh ar ghrúpa eile iad a chur in ord agus a athinsint roimh scríobh.

Scríbhneoireacht Ghnásúil

Is céimeanna iad seo a leantar le rud a dhéanamh. Is téacs é seo a léiríonn an dóigh le ciste a dhéanamh nó cluiche a imirt nó treoracha le háit a aimsiú.

Tréithe:

- Cur síos ar rud fíor
- Tagairtí ginearálta don léitheoir
- Nascfhocail ama, m.sh. roimh, i ndiaidh
- Ní léirítear am san aimsir
- Briathra a léiríonn gníomhaíochtaí

Seánraí Scríbhneoireachta

Dóigheanna le tacú leis an scríbhneoireacht ghnásúil

Úsáid oiread samplaí Gaeilge agus is féidir leis na briathra agus an teanga áirithe a eiseamláiriú, tacaigh leis na páistí trí;

- na codanna éagsúla atá tábhachtach a phlé,
- samplaí eile a léamh, na codanna agus na teidil a ainmniú agus a phlé,
- Deir Ó Grádaigh a imirt leis na briathra sa mhodh ordaitheach a liostú agus comhthéacs na mbriathra seo a thuiscint,
- thascanna laethúla a rá ó bhéal in ord,
- thasc a dhéanamh sa rang agus na céimeanna atá i gceist a chlárú,
- sheichimh phictiúrtha a phlé agus abairt réamhscríofa a chur le gach pictiúr,
- ligean do na páistí post a roghnú agus duine a chur faoi agallamh don phost sin,
- áiseanna a chur roimh pháistí agus ligean dóibh cluiche a chumadh agus treoracha a dhéanamh dó,
- chluichí réamhdhéanta a thabhairt do na páistí nach bhfuil treoracha ann dóibh, iarr ar na páistí na treoracha a rá/scríobh.

Briathra sa mhodh ordaitheach

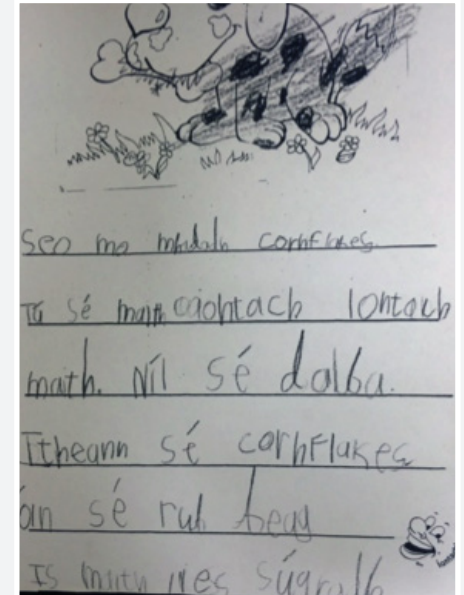
• gearr	• bain	• tarraing
• déan	• léigh	• abair
• tóg	• dathaigh	• greamaigh
• cuir	• scríobh	

Tuairisc

Scríobhtar tuairisc le heolas fíor a chur in iúl. Bíonn eolas eagraithe agus cláraithe i dtuairisc.

Tréithe:

- Rannpháirtithe ginearálta
- Teanga neamhphearsanta
- An aimsir láithreach ach teanga nach léiríonn am
- Foclóir áirithe a bhaineann leis an ábhar

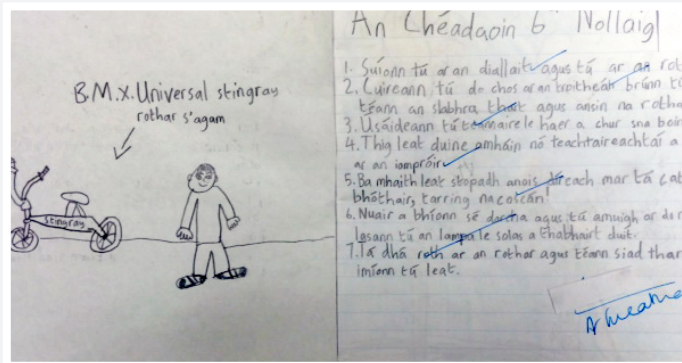

Seánraí Scríbhneoireachta

An dóigh le tacú le tuairisc a scríobh

Is féidir tuairisc a mhúnlú agus a roinnt trí;

- iarraidh ar na páistí rud suimiúil a thabhairt isteach ón bhaile lena thaispeáint don rang le comhrá agus ceistanna a spreagadh,
- leabhar ranga a dhéanamh a dhéanann cur síos ar gach páiste, maisithe ag na páistí agus ansin é a athléamh d'éisteoirí éagsúla,
- ghréasáin smaointe a dhéanamh ar ábhar,
- chluichí ó bhéal a imirt, duine ag déanamh cur síos ar rud atá as radharc an duine eile nó cur síos ar thuras ó áit go háit nó na difríochtaí idir dhá phictiúr a phlé.

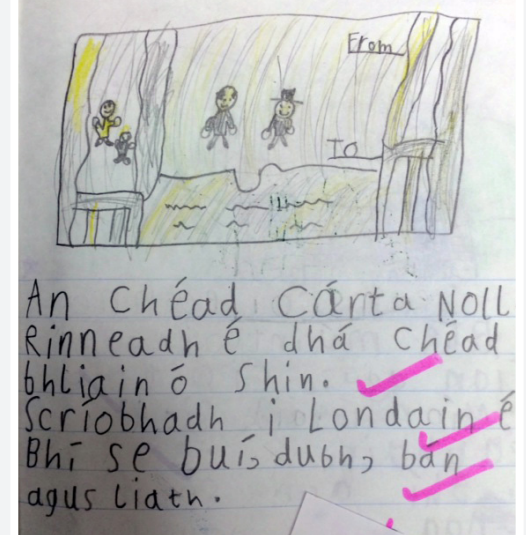

Scríbhneoireacht Mhínithe

Scríobhtar míniú ar an dóigh a n-oibríonn rud nó an próiseas a bhaineann le rud, m.sh. tuar ceatha. Bíonn ráiteas ann agus ansin míniú i gcéimeanna.

Tréithe:

- Rannpháirtithe nach daoine iad
- An gaol idir cúis agus éifeacht
- Bíonn an saorbhriathar ann
- An aimsir láithreach go minic ach níl tábhacht leis an aimsir

An dóigh le tacú leis an scríbhneoireacht mhínithe

Tacaigh leis na páistí trí;

- na teidil agus na codanna éagsúla a phlé,
- mhíniú eile a léamh, an clár agus an teideal a léamh,
- mhíniú ó bhéal a dhéanamh le cártaí a bhaineann le topaicí ar an dóigh a n-oibríonn rud,
- mhíniú ina phíosáí a chur le chéile,
- mhíniú a rá/scríobh le dul le pictiúir atá tugtha,
- mhíniú a dhéanamh go neamhspleách ag leanúint plan le príomhphointí an téacs a dhéanamh.

Seánraí Scríbhneoireachta

Scríbhneoireacht Áititheach

Scríobhtar go háititheach le rud a chur ina luí ar dhuine agus le hargóint agus díospóireacht a léiriú. Scríobhtar le réamhfocail agus in ord cinnte le hathrá.

Tréithe:

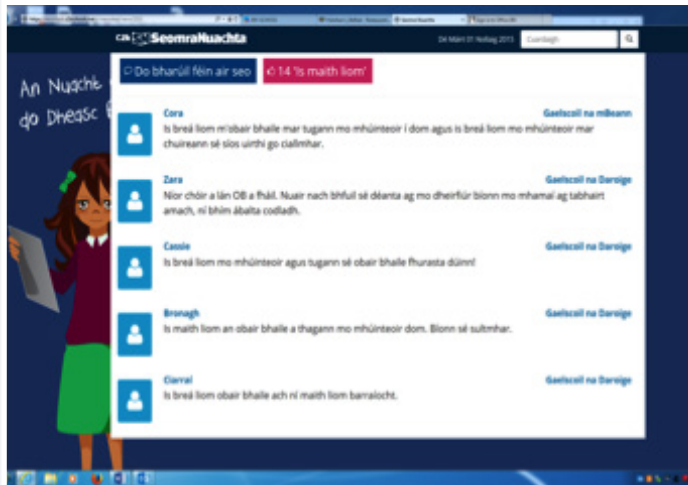
- Rannpháirtithe ginearálta,
- An saorbhriathar in úsáid le tacú leis an struchtúr
- Nascfhocail a bhaineann le réasúnaíocht
- Déantar ainmfhocail de bhriathra, m.sh. truailigh go truailiú

An dóigh le tacú leis an scríbhneoireacht áititheach

Tacaigh leis na páistí trí;

- bharúlacha a léiriú i ngrúpa, ar son agus in éadan an ábhair,
- ábhar díospóireachta agus ceithre rogha; aontaím, ní aontaím, aontaím go mór, ní aontaím go mór,
- thopaicí reatha a phlé agus cúiseanna ann don díospóireacht,
- ghrúpa saineolaithe (tuismitheoirí/mic léinn/múinteoirí) a thabhairt le chéile le barúil a chur ina luí,
- bharúlacha a athrú, m.sh. scéal na dtrí mhuc a insint trí shúile eile agus barúil eile a thabhairt ar an scéal,
- charachtar aitheanta a bhaint amach as scéal agus cuir isteach carachtar eile. Iarr ar an dalta áit an charachtair a chosaint.

Seánraí Scríbhneoireachta

Scríbhneoireacht Shóisialta

Cuidíonn an cineál seo scríbhneoireachta le scríbhneoirí bheith i dteagmháil lena chéile. Is féidir bheith foirmiúil nó neamhfoirmiúil. Is féidir leithscéal a ghabháil, nótaí buíochais, cuireadh, beannachtaí agus teachtaireachtaí a scríobh.

Athraíonn fráma an tseánra seo ag brath ar an topaic. Beidh túsphointe ann a léireoidh cúis, am agus áit an téacs. Ansin beidh an teachtaireacht féin ann leis na mionsonraí. Ag an deireadh, léireofar cúis an téacs agus gníomhaíocht atá le déanamh, m.sh. scríobh ar ais.

Tréithe:

- Forainmneacha sa chéad agus sa dara pearsa
- Ceistanna cinnte nó ráitis
- Teanga ghonta
- Briathra san aimsir chaite
- Briathra a léiríonn gníomhaíocht
- Focail a léiríonn am
- Teanga fhoirmiúil nó neamhfoirmiúil ag brath ar an duine
- Giorrúcháin nó pictiúir

An dóigh le tacú leis an scríbhneoireacht shóisialta

Tacaigh leis na páistí trí;

- an chúis atá le scríbhneoireacht shóisialta a phlé,
- théacsanna réamhscríofa a phlé, á mbaint as a chéile agus ord na bpíosaí a phlé,
- dheiseanna a thabhairt do pháistí bheith ag scríobh go sóisialta, m.sh. bosca litreacha, clár teachtaireachtaí,
- chomhrá a dhéanamh trí rólghlacadh ina bhfuil teanga bhéasach,
- úsáid a bhaint as puipeid le teanga shóisialta a mhúnlú,
- dheiseanna a thabhairt do na páistí bheith mar dhuine eile agus ról agus barúlacha an duine sin a bheith acu féin, m.sh. ag freagairt an ghutháin mar a dhéanadh Mamaí é,
- rudaí a bhaineann le duine (múinteoir) a chur i mála, an tábhacht a bhaineann le gach rud a phlé, ligean do na páistí féin a leithéid de bhailiúchán a dhéanamh agus é a phlé,

Seánraí Scríbhneoireachta

- thacú leis na páistí leis an fhoclóir, cairteacha a dhéanamh a léiríonn am, áit agus cé, m.sh. inné, ag deireadh na seachtaine, an trá, sa chlós, mo dhaidí,
- théacsanna réamhscríofa a thabhairt do na páistí agus aird a dhíriú ar fhocail agus frásaí ar leith. Is féidir díriú ar eolas agus ar fhoclóir cuí a bheidh ina chuidiú acu ina gcuid scríbhneoireachta féin,
- scríbhneoireacht shóisialta a úsáid in achair éagsúla sa churaclam, m.sh. nóta buíochais chuig cuairteoir, cuireadh chuig taispeántas,
- chuidiú leis na páistí r-phost a scríobh, scríobh do na meáin shóisialta agus cur i láthair a dhéanamh.

Céimeanna i dteagasc na seánraí scríbhneoireachta

Céim 1: Ag cur aithne ar an seánra
Léigh agus pléigh samplaí i nGaeilge. Déan comparáidí. Léigh do na páistí agus léigh leis na páistí. Pléigh an teanga chuí.

Céim 2: Bain úsáid as sampla le fráma a dhéanamh
Tacaigh leis na páistí le hanailís a dhéanamh ar théacs. Déan fráma le heochairfhocail don seánra, m.sh. Insint: teideal, suíomh, carachtair, fadhb, réiteach.

Céim 3: Scríbhneoireacht mhúnlaíthe (múinteoir amháin)
Bíonn an múinteoir ag smaoineamh os ard agus bíonn an rang ag coimhád.

Céim 4: Scríbhneoireacht roinnte
Tá an peann ag an múinteoir. Bíonn an múinteoir go fóill ag smaoineamh os ard ach cuirtear moltaí na bpáistí i bhfeidhm chomh maith. Bíonn na páistí páirteach i gcomhrá, i scríbhneoireacht agus i léitheoireacht an tseánra.

Céim 5: Scríbhneoireacht threoraithe: Déanann na páistí an plean

Is féidir leis na páistí an scríbhneoireacht a phleanáil i bpéirí/i ngrúpaí, ag baint úsáide as an fhráma atá déanta.

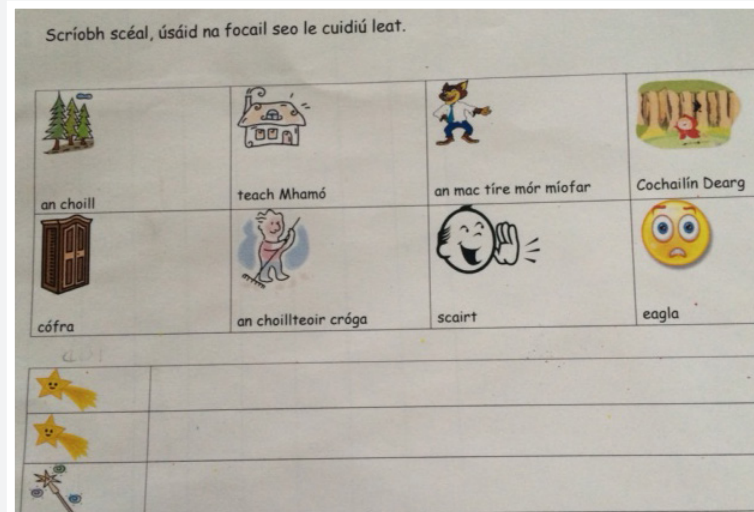
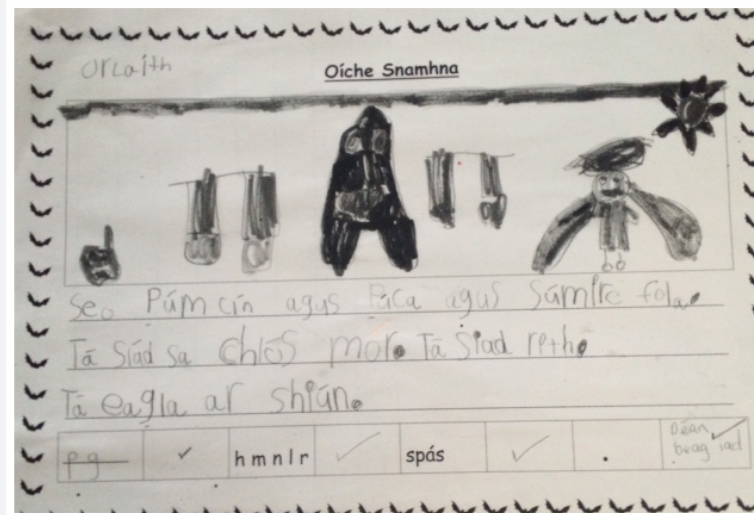
Céim 6: Scríbhneoireacht neamhspleách
Déanann na páistí plean agus scríobhann siad a bpíosa féin, dréachtú, eagarthóireacht agus athdhréachtú san áireamh.

Céim 7: Lucht léite
Scríobhann na páistí do chúis ar leith agus do lucht léite atá fíor.

Seánraí Scríbhneoireachta

An Scríbhneoireacht a Mheas

Tá dóigheanna éagsúla ag scoileanna leis an scríbhneoireacht a mheas; féinmheasúnú, cumarsáid nó comhdháil, fillteán a choinneáil agus a mheas, ceistiú, breathnóireacht, scrúdaithe déanta ag múinteoir/scoil agus scrúdaithe caighdeánaithe.

Seánraí Scríbhneoireachta

Tagairtí

An Roinn Oideachais agus Eolaíochta (1999). *Primary School Curriculum*. Dublin: Government Publications.

An Roinn Oideachais agus Eolaíochta (2005). *An Evaluation of Curriculum Implementation in Primary Schools. English, Mathematics and Visual Arts*. Dublin: Government Publications Office.

An Roinn Oideachais agus Scileanna (2011). *Literacy and Numeracy for Learning and Life: The National Strategy to Improve Literacy and Numeracy Among Children and Young People 2011-2020*. Dublin: Government Publications.

An tSeirbhís um Fhorbairt Ghairmiúil do Mhúinteoirí (2013). *Writing Genre – A Structured Approach*.

National Council for Curriculum and Assessment (2007). *Assessment in the Primary School Curriculum: Guidelines for Schools*. Dublin: NCCA.

National Council for Curriculum and Assessment (2012). *Literacy in Early Childhood and Primary Education (3-8 years)*. Dublin: NCCA.

Roinn Oideachais Iarthar na hAstráile (1997). *First Steps Writing Resource Book*. Rigby.

Roinn Oideachais Iarthar na hAstráile (1997). *First Steps Writing Developmental Continuum*. Rigby.

Roinn Oideachais Iarthar na hAstráile (2005). *First Steps Writing Resource Book 2nd Edition*. Rigby.

Roinn Oideachais Iarthar na hAstráile (2005). *First Steps Writing Map of Development 2nd Edition*. Rigby.

Shiel, G. and Murphy, R. (2000) *Drumcondra English Profiles*. Dublin: Educational Research Centre.